

Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se

Remissyttrande över betänkandet Rättssäkerhetens pris

Ert dnr Ju2025/02525

Helsingborgs tingsrätt har uppmanats att lämna ett remissyttrande över rubricerat betänkande.

Vi ställer oss bakom utredningens förslag om en digital hantering av och skärpta krav på ombudens kostnadsräkningar. Vi vill dock framhålla att de skärpta kraven kan komma att leda till en ökad administrativ börda för ombuden och i förlängningen ökade kostnader för staten. Det gäller särskilt i ljuset av utredningens förslag att det av kostnadsräkningen ska framgå vem som utfört de åtgärder som ersättning begärs för, samt skyldigheten att vid begäran om tidspillan ange varför arbete med uppdrag eller andra uppgifter inte kunnat utföras under den aktuella tiden. I likhet med utredningen anser vi att något krav på att utlägg som övergår ett visst belopp ska styrkas med verifikationer inte bör införas.

Vidare delar vi utredningens bedömning att det inte bör införas något krav på att ersättningsanspråk i brottmål ska framställas löpande eller vid vissa särskilt angivna tidpunkter. Enligt vår uppfattning skulle ett sådant krav inte medföra någon kvalitativt bättre hantering av inkomna kostnadsanspråk då arbetsläget för domare normalt sett inte tillåter en granskning av dessa i förtid.

Vi har i och för sig inga invändningar mot utredningens förslag att nämndemän inte ska medverka vid prövningen av vissa ersättningsfrågor. Av praktiska skäl framstår det då visserligen som rimligt att inte skilja ersättningsfrågan från domen i övrigt, i enlighet med vad utredningen har föreslagit. Systematiska skäl talar emellertid mot att vissa delar av en dom beslutas av ordföranden ensam medan andra delar av samma dom beslutas av rätten.

Vi avstyrker utredningens förslag att begränsa handläggares möjligheter att utse offentliga försvarare. Utredningen konstaterar att det inte finns något belägg för att onödiga förordnanden är vanligt förekommande eller att sådana förordnanden skulle bero på att förordnandebeslut fattas av andra domstolsanställda än domare. Det saknas redan mot den bakgrunden anledning att begränsa denna möjlighet. Därtill är det viktigt att domarnas roll i en modern beredningsorganisation renodlas så långt som möjligt. I detta ligger bland annat att undvika att belasta domare med rutinmässiga och enklare uppgifter när det är möjligt. Att utse en offentlig försvarare är normalt en sådan åtgärd.

Utredningen föreslår att en anmälan från förundersökningsledaren om behov av försvarare eller målsägandebiträde ska innehålla bland annat en beskrivning av den brottsliga gärningen och de skäl som talar för eller emot ett förordnande. Till skillnad från i dag, då dessa anmälningar normalt är mycket kortfattade, skulle en sådan bestämmelse ge rätten ett bättre underlag att ta ställning till behovet av offentlig försvarare eller målsägandebiträde. Vi tillstyrker därför utredningens förslag i denna del.

Utredningen gör bedömningen att det saknas skäl att avskaffa eller begränsa möjligheterna att avskilja en talan om enskilt anspråk. Vi delar denna uppfattning. Under 2025 avgjorde Helsingborgs tingsrätt 15 mål som avsåg avskilda skadeståndsanspråk. I förhållande till det totala antalet skadestånd som handläggs i anslutning till brottmål utgör detta en mycket liten andel. I många fall hade alternativet varit att brottmålsförhandlingen behövt ställas in. Vi vill dock i denna del särskilt lyfta fram att ett sätt att minska antalet avskilda skadestånd skulle kunna vara att säkerställa att de enskilda anspråken kommer in till domstolen i god tid före huvudförhandlingen. I dagsläget kommer de enskilda anspråken – när det inte är åklagaren som för talan – ofta in bara dagar före brottmålsförhandlingen. Detta leder till att domstolen inte alltid hinner delge den tilltalade anspråket före huvudförhandlingen, och i förlängningen inte kan pröva anspråket om den tilltalade inte kommer till förhandlingen. Eftersom anspråken många gånger kommer in tätt inpå förhandlingen finns det inte heller tid att reda ut eventuella oklarheter inför förhandlingen.

Utredningen föreslår skärpta behörighetskrav för advokater. Vi har i och för sig inte något att invända mot förslaget, men vill framhålla det kanske självklara att enbart det förhållandet att en advokat arbetat i ett visst antal år inte i sig innebär att denne är lämpad att hantera allvarliga och mer komplexa brottmål.

Vi tillstyrker utredningens förslag att avskaffa målsägandens möjligheter att biträda åtalet, liksom att i lag reglera målsägandens rätt att ställa frågor till vittnen och sakkunniga.

När det gäller utredningens förslag om särskilda ersättningsregler för vissa offentliganställda anser vi att skälen för en sådan särreglering framstår som svaga. Bestämmelsen kan dessutom förväntas få mycket begränsad praktisk tillämpning. Vi avstyrker därför förslaget.

Utredningens förslag att knyta inkomstgränsen för att komma i fråga för rättshjälp till prisbasbeloppet skulle medföra en naturlig uppräknings av beloppet varje år. Detta vore en välkommen ändring. Det hade då samtidigt varit rimligt att motsvarande förändring gjordes även beträffande den tilltalades skyldighet att återbetala kostnaden vid fällande dom i brottmål. Utredningen har dock valt att beloppsgränsen i denna del inte ska ändras. Den nuvarande återbetalningsskyldigheten framstår enligt vår mening som sträng. Frågan är emellertid främst rättspolitisk, varför vi avstår från att närmare utveckla vår ståndpunkt i denna del.

I den föreslagna ändringen i 21 kap. 5 § andra stycket rättegångsbalken anges bland annat ”Om det finns särskilda skäl får en advokat som har varit ledamot av advokatsamfundet en kortare tid förordnas.”. Uttrycket ”en kortare tid” syftar visserligen på vad som anges i föregående mening, men kan ge intrycket av att även personer som nyligen utsetts till advokater skulle kunna komma i fråga för sådana förordnanden.

I övrigt har tingsrätten inte någon erinran mot förslagen.

Lennart Johansson

/Andreas Gustafsson

I handläggningen har lagmannen Lennart Johansson, chefsrådmannen Margareta Hansson och rådmannen Andreas Gustafsson deltagit